University of Mysore

Department of studies in sanskrit

ECOLOGY IN SANSKRIT LITERATURE

संस्कृतसाहित्ये पर्यावरणचिन्तनम्

Scanned with OKEN Scanner

ECOLOGY IN SANSKRIT LITERATURE

॥ संस्कृतसाहित्ये पर्यावरणचिन्तनम् ॥

EDITORIAL COMMITEE :

Prof. K. Narayan Bhatta
Proffessor and Chairman, DOS in Sanskrit,
University of Mysore

Dr. Suresh Hegde
Guest Faculty, DOS in Sanskrit,
University of Mysore

Dr. R. Suresha
Guest Faculty, DOS in Sanskrit,
University of Mysore

Dr. Rachoti Devaru
Guest Faculty, DOS in Sanskrit,
University of Mysore

Dr. Pushpalatha S. M.
Guest Faculty, DOS in Sanskrit,
University of Mysore

Published by :
Department of Studies in Sanskrit
Manasagangotri, University of Mysore
Mysuru - 06

Scanned with OKEN Scanner

ECOLOGY IN SANSKRIT LITERATURE - a compendium of the articles at the National seminar held on 26th February - 2020 at **Department of Studies in Sanskrit,** Manasagangotri, University of Mysore, Mysuru - 06

Pages	:	ix + 351 = 360
Size	:	Demy 1/8
Edition	:	2020
Copies	:	100
Price	:	300/-
Copy Right	:	Author
Published by	:	Department of Studies in Sanskrit, Manasagangotri, University of Mysore, Mysuru - 06
ISBN No.	:	978 - 1 - 56646-725-4
Printing	:	Swathi Printing & Tradesr, Mysuru Mobile : 9844266994

Scanned with OKEN Scanner

34	ಭವಭೂತಿಯ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಪರಿಸರ ವರ್ಣನೆ	Dr. Mallanagowda S.	253
35	ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಸುಂದರ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿನ ಅಶೋಕವನ ವರ್ಣನೆ	Tejaswini Bidari	260
36	ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಪ್ರಜ್ಞೆ	Dr. Pushpalatha S. M.	268
37	ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯೇ ಪರಿಸರಸ್ಯ ವರ್ಣನಮ್–ಸಂರಕ್ಷಣಮ್	Dr. Jayarevanna M. V.	277
38	ಶೈವಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆ	B. R. Umeshkumar	292
39	ನೈಷಧ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಪಾತ್ರ	Dr. Bheemanayak S.	297
	HINDI		
40	भारतीय संस्कृति, साहित्य और जलप्रदूषण	Prof. Pratibha Mudaliyar	302
	ENGLISH		
41	Description of Ecology in the works of Bhavabhuti	Dr. Nagalakshmi.S	311
42	Ecology in Sanskrit Literature Ecology in Ayurveda	Dr. Ashwini	318
43	India's Ancient Town Planning: A Whopping Ecological Balance	Vishwanatha Bhat	327
44	Environmental Awareness in the Works of Kalidasa's Poetry	Dr. Komala.M.S	331
45	The Sun & Biosphere: Perspectives from Vedas & Ramayana with respect to Modern Ecology	Srinithya Ravinuthala	343
46	Evocation of Ecology concepts in Mahakavi Kalidasa's Minor poem A.Muthuselvi	P.K.Kasthuri	348

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 978-1-56646-725-4

ನೃಪದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಪಾತ್ರ

Dr. Bheemanaik S
Asst. Professor
Karnataka Samskrit
University
Pampa Mahakavi Road
Chamarajapet, Bangalore-
560018
beema87naik@gmail.com
Phone: 7795634009

ಸಾರಂಶ:

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಉಪಾಸಕರು ಸೌಮ್ಯಬಾವದಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆಗೆ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆಲಂಬನ ಹಾಗೂ ಉದ್ದೀಪನ ರೂಪಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಲಂಬನ ಎಂದರೆ ರೂಪ ದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಉದ್ದಿಪನರೂಪವೆಂದರೆ ವರ್ಣಿತವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾನವನ ಸ್ವಭಾವದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಪ್ರಬಾವವೆ ವರ್ಣ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.ಕಾಳಿದಾಸ ಭವಭೂತಿ. ಶ್ರಿಹರ್ಷ. ಭಾಸ ಭಾಣ. ಇವರು ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಆಗಮನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ

'ಆಷಾಢಸ್ಯ ಪ್ರಥಮದಿವಸೇ ಮೇಘಮಾಶ್ಲಿಷ್ಟಸಾನುಂ'   ಮೇಘಧೂತ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ವಭವಗಳನ್ನು ಮಾನವನ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.ಅಲಂಕಾರಿಕರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನರೂಪದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸಂತಋತು ಚಂದ್ರಿಕಾ ಕೋಕಿಲಾ ಸ್ವರ, ಮೇಘಾಲೋಕ, ಶೃಂಗಾರರಸ ಈ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸವನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೋಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಾಲ್ಲದೆ ಚೈತ್ರಾಮಾಸದ ರಾತ್ರಿಗಳು ವಿಕಾಸಿತವಾದ ಮಾಲತಿಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕದಂಬ ವನದ ವರ್ಣನೆ ವಾಯುವಿಹಾರದ ವರ್ಣನೆ ನರ್ಮದ ನದಿಯ ದಡದ ವರ್ಣದ ಮತ್ತು ವೇತಸಿ ವೃಕ್ಷಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾನವ ಹೃದಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಂಬಂದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಳಿದಾಸ ಮಹಾಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾನವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರೆಪಿಸುವತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 978-1-56646-725-4

"ಮೇಘಾ ಲೋಕೇ ಭವತಿ ಸುಖಿನೋಽಪ್ಯನ್ಯಥಾ ವೃತ್ತಿ ಚೇತಃ ।

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮನೋಹರವಾದ ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಹೃದಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಹರ್ಷ ಕವಿಯು ನೈಷದ ಮಾಹಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರಿ ಸೌಂದರ್ಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.ಋತು ವರ್ಣನೆ ನಾಯಕ. ನಾಯಿಕೆ. ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪವನ.ಅಂತಃಪುರ. ವಿವಾಹ. ಕ್ರೀಡಾವನ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪೀಠಿಕೆ:

"ಕಾಡು ಬೆಳಸಿ ನಾಡು ಉಳಿಸಿ" ಎಂಬ ಗಾದೆಯು ನಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಈಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಗರೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಪರಿಸರವು ಅವನತಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಕ್ರಿಟ್ ವೃಕ್ಷಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ತಲುಪಿ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಸಂಕುಲವೆ ನಶೀಸಿಹೋಗುತ್ತಿದೆ.ಸರಿಯಾದ ಗಾಳಿಇಲ್ಲದೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಜನ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆವೆ ಇದೆ ರೀತಿ ಮುಂದುವರೆದರೆ ಮನುಷ್ಯಕುಲವೆ ನಾಶವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬರುತ್ತದೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಉಪಾಸಕರು ಸೌಮ್ಯಬಾವದಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆಗೆ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆಲಂಬನ ಹಾಗೂ ಉದ್ದೀಪನ ರೂಪಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಲಂಬನ ಎಂದರೆ ರೂಪ ದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಉದ್ದಿಪನರೂಪವೆಂದರೆ ವರ್ಣಿತವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾನವನ ಸ್ವಭಾವದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಪ್ರಭಾವವೆ ವರ್ಣ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ

ಕಾಳಿದಾಸ. ಭವಭೂತಿ. ಶ್ರಿಹರ್ಷ. ಭಾಸ. ಭಾಣ ಇವರು ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಆಗಮನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ

'ಆಷಾಢಸ್ಯ ಪ್ರಥಮದಿವಸೇ ಮೇಘಮಾಶ್ಲಿಷ್ಟಸಾನುಂ' ಮೇಘದೂತ.

ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸ್ವಭವಗಳನ್ನು ಮಾನವನ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರೂಪವಾಗಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.ಅಲಂಕಾರಿಕರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪನರೂಪದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸಂತಋತು ಚಂದ್ರಿಕಾ ಕೋಕಿಲಾ ಸ್ವರ, ಮೇಘಾಲೋಕ, ಶೃಂಗಾರರಸ ಈ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸವನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಚೈತ್ರಮಾಸದ ರಾತ್ರಿಗಳು ವಿಕಾಸಿತವಾದ ಮಾಲತಿಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕದಂಬ ವನದ ವರ್ಣನೆ ವಾಯುವಿಹಾರದ ವರ್ಣನೆ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ದಡದ ವರ್ಣದ ಮತ್ತು ವೇತಸಿ ವೃಕ್ಷಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 978-1-56646-725-4
ಮಾನವ ಹೃದಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಂಬಂದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಳಿದಾಸ ಮಹಾಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾನವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಮೇಘಾ ಲೋಕೇ ಭವತಿ ಸುಖಿನೋಽಪ್ಯನ್ಯಥಾ ವೃತ್ತಿ ಚೇತಃ।

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮನೋಹರವಾದ ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಹೃದಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಹರ್ಷ ಕವಿಯು ನೈಷದಿ ಮಾಹಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರಿ ಸೌಂದರ್ಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.ಋತು ವರ್ಣನೆ. ನಾಯಕ. ನಾಯಿಕೆ. ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪವನ.ಅಂತಃಪುರ. ವಿವಾಹ ಕ್ರೀಡಾವನ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ

ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.ಆದರೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಆಲಂಬನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದಿಪನರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ

ಅಲಂಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ

उपमालङ्कारः –

उपमा यत्र साद्दश्यलक्ष्मीरुल्लसति द्वयोः ।
हंसीव कृष्ण ते कीतिः स्वर्गङ्गामवगाहते ॥

उल्लेखलङ्कारः –

बहुभिर्बहुधोल्लेखादेकस्योल्लख इष्यते ।
स्त्रीभिःकामोअर्थिभिःस्वर्द्रुः कालःशत्रुभिरक्षि सः ॥

तुल्ययोगितालङ्कारः –

वर्ण्यानामितरेषां वा धर्मैक्यं तुल्ययोगिता ।
सङ्कुचन्ति सरोजानि स्वैरिणी वदनानि च ॥

प्रतिवस्तूपमालङ्कारः –

वाक्ययोरेकसामान्ये प्रतिवस्तुपमा मता ।
तापेन भ्रजते सूरः शूरश्चापेन राजते ॥

ISBN 978-1-56646-725-4

ಮಾಡಲು ಅವನಿಗೆ ಇಡೀ ದಿನ ಅಧಿಕ ಸಮಯ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ರಾತ್ರಿ ಸಮಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿ ಹಗಲಿನ ಸಮಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು ವರ್ಣನೆ.

ಹಂಸ ನಳನನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ನಳ ಬಹಳ ದುಃಖಿತನಾದನು. ಅವನು ಬೇಸರಗೊಂಡ ಮಾನವನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು ತನ್ನ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೋಳ್ಳುತ್ತ ಆಗಮಿಸಿತು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಚಂಡ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವೆಲ್ಲ ಒಣಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ವೃಕ್ಷವು ಜೀರುಂಡೆಯ ಚೀತ್ಕಾರದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಿತು. ನಿರಂತರ ದುಂಬಿಗಳ ಹಿಂಡಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೂಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದ ಪಾಟಲ ವೃಕ್ಷವು ಎಲೆಗಳನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಕಪ್ಪು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ನೀಲಲೋಹಿತನಾದ ಶಿವನ ದೇಹದಂತೆ ತೋರಿತು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ನೈಷಧವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮನೋಹರವೂ. ರಸಾಭಿವ್ಯಂಜಕವೂ. ಭಾವಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೇರೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತಿಗೆ ಎದ್ದು ತೋರುವ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನಿತರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತನ್ನು. ಪದಲಾಲಿತ್ಯವನ್ನು ಭಾಷಾ ಸೌಷ್ಠವವನ್ನು. ಪ್ರತಿಭೆಯ ಉಜ್ವಲತೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವನ ವರ್ಣನಾ ಶಕ್ತಿಗೆ ಕೊನೆಯ ಇಲ್ಲ. ಒಂದನ್ನೆ ನೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಕಾಣದಂತೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲ ಧೀರ ಶ್ರೀಹರ್ಷ.ಅವನ ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ ಅಪಾರ. ಪುರಾಣಗಳ ಜ್ಞಾನ ಅಸದೃಶ. ಉಳಿದ ಕವಿಗಳ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಲೆಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಬೇರೆಅಲಂಕಾರಚ್ಛಾಯೆಯನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಭಾರವಿ ಮಾಘರು ಸಪ್ಪೆ ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಉದಿತೇ ನೈಷಧೆ ಕಾವ್ಯೆ ಕ್ವ ಮಾಘಃ ಕ್ವ ಚ ಭಾರವಿಃ " ಎಂಬ ಮಾತು ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲೂ ನಾವಿನ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಶ್ರೀಹರ್ಷನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಬೇಕು. ಪರಿಸರ ವರ್ಣನೆ. ಋತುವರ್ಣನೆ ನಾಯಕ. ನಾಯಿಕೆ ವರ್ಣನೆ.ಗ್ರೀಷ್ಮ ವರ್ಣನೆ. ಇವನ ಕಾವ್ಯ ಅತಿನವ್ಯ. ನಿಸರ್ಗೋಜ್ವಲ ಉಳಿದ ಕವಿಗಳು ನದಿಗಳಾದರೆ ಇವನು ಸಮಸ್ತ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಹೋದಿದೆ.

- **ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:–**

1. ಆದ್ಯರಂಗಾಚಾರ್ಯ ; 'ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ' (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ) ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಾಗರ, ಹೆಗ್ಗೋಡು–1984.
2. ಅಕ್ಷರ.ಕೆ.ವಿ 'ರಂಗಪ್ರಪಂಚ' ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹೆಗ್ಗೋಡು–1994.
3. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ – ಪುಸ್ತಕಗಳ ಇಲಾಖೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು – 1993.
4. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ.ಕೆ ಕನ್ನಡ ಉತ್ತರರಾಮ ಚರಿತೆ, ಶಾರದಾಮಂದಿರ, ಮೈಸೂರು – 1961.
5. ಕೃಷ್ಣರಾವ್.ಎ.ಎಸ್, 'ನಾಟಕಕಲೆ' ಹಂಸಧ್ವನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು– 1971.

*****

Scanned with OKEN Scanner